

20.3.2024

Dnro TAS/170/2024

Eduskunta
työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2024 vp)

Kiitän eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta toimittaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevasta lainsäädännöstä ja esitän kohteliaimmin seuraavaa.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävät ja toimivalta

Tasa-arvovaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen, jonka tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) eli tasa-arvolain noudattamista.

Tasa-arvolain tarkoitus

Tasa-arvolain tarkoituksena on muun muassa estää sukupuoleen perustuva syrjintä sekä edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.

Säännöksen tarkoituksena on tuoda esiin, että naiset ovat – edelleen – tosiasiallisesti miehiä heikommassa asemassa erityisesti työelämässä.

Viranomaisen velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa

Ei riitä, että viranomainen toimii syrjimättömällä tavalla. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen osana viranomaisen normaalia valmistelua ja päätöksentekoa on lakiin perustuva velvoite.

Tasa-arvolain mukaan viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää sukupuolten tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Viranomaisen tulee lisäksi luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan sukupuolten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Erityisesti tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumista.

Säännös viranomaisen velvollisuudesta edistää sukupuolten tasa-arvoa luo perustan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiselle, jonka mukaan sukupuolinäkökulma sisällytetään asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon.

Valtavirtaistamisella tarkoitetaan sellaisia hallinto- ja toimintatapoja, joilla tuetaan tasa-arvolain mukaista sukupuolten tasa-arvon edistämistä osana viranomaisen toimintaa. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on sisällytettävä asioiden valmistelutyöhön ja sen tulee olla osa hallinnon kehittämistä. Yksi valtavirtaistamisen väline on sukupuolivaikutusten arviointi.

Sukupuolivaikutusten arviointi on hallinnollinen keino toteuttaa tasa-arvo-laissa säädettyä viranomaisen velvollisuutta edistää tasa-arvoa. Sukupuolivaikutusten arviointi lainsäädäntöhankkeissa tarkoittaa sitä, että etukäteen selvitetään valmisteilla olevan hankkeen vaikutukset kaikkiin sukupuoliin, jotta hankkeen toteutumisesta ei aiheudu syrjiviä sukupuolivaikutuksia ja että hankkeen toteutuminen edistää sukupuolten tasa-arvoa. Laadukkaasti toteutettu sukupuolivaikutusten arviointi mahdollistaa, että päätöksentekijöillä on käytettävissään riittävästi tietoa erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista ja niiden seurauksista. Tavoitteena on paitsi laadukas valmistelu myös laadukas päätöksenteko ja toteutus.

Valtioneuvoston selonteko

Valtioneuvosto hyväksyi kesäkuussa 2022 tasa-arvopoliittisen selonteon. Selonteossa valtioneuvosto linjaa Suomen tasa-arvopoliittikkaa 2020-luvun loppuun saakka.

Selonteossa painotetaan muun muassa elinikäisen oppimisen tärkeyttä. Lisäksi selonteossa todetaan, että sukupuolten tasa-arvoa edistetään ja työmarkkinoiden sukupuolisegregaatiota lievennetään, kun työ ja uudelle alalle tai tehtävään koulutetut tekijät kohtaavat ilman sukupuoleen sidottuja odotuksia tai ennakkoluuloja.

Esityksen vaikutus sukupuolten tasa-arvoon

Esitys sisältää sukupuolivaikutuksen arvioinnin. Esityksessä ei todeta, että sillä edistettäisiin sukupuolten tasa-arvoa.

Esityksessä todetaan sen sijaan, että aikuiskoulutustuesta on muodostunut merkittävä osa erityisesti naisenemmistöisen julkisen sektorin jatko- ja täydennyskoulutuksen urapolkua. Lisäksi esityksessä todetaan, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi heikentää pienituloisten mahdollisuuksia hankkia jatko- ja täydennyskoulutusta. Johtopäätöksenä todetaan, että aikuiskoulutustuen lakkauttamisen vaikutuksen kohdistuvat siten enemmän naisiin kuin miehiin.

Vuorotteluvapaajärjestelmästä todetaan, että myös tämän järjestelmän lakkauttamisen vaikutukset kohdistuvat enemmän naisiin kuin miehiin heikentäen erityisesti naisenemmistöisillä aloilla työskentelevien työssä jaksamista ja työttömien työnhakijoiden työllistymisedellytyksiä.

Tasa-arvovaltuutetun arvioita

Muistutan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa tasa-arvolain säännöksestä, jonka mukaan viranomaisen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan. Minun on vaikea nähdä, että esityksellä edistettäisiin sukupuolten tasa-arvoa.

Esityksen sukupuolivaikutusten arvioinnin mukaan naiset käyttävät aikuiskoulutustukea ja vuorotteluvapaajärjestelmää miehiä merkittävästi enemmän. Näiden järjestelmien lakkauttaminen vaikuttaa heikentävästi erityisesti naisenemmistöisillä aloilla työskentelevien työssäjaksamiseen sekä mahdollisuuteen kehittää ja ylläpitää ammattitaitoaan.

On ilmeistä, että esitys toteutuessaan on ristiriidassa tasa-arvolain tarkoituksen kanssa.

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

